

Sokrat, gerški modrijan.

Mej ljudmi, ki so se posebno odlikovali na umu in modrosti, katerih življenje nam še dandenes služi v zgled in občudovanje ter se še vedno radi spominjamo njihovih del, bil je modrijan — Sokrat, ki je živel o času nesrečne peloponeške vojske v gerškeji deželi.

Gerki so bili najbolj izobražen narod stare dōbe. V kiparstvu in slikarstvu so imeli Gerki največje umetnike; prekrasna dela njihovih pesnikov, govornikov in zgodovinarjev se še dandenes po vsem izobraženem svetu marljivo beró, ter nam so in bodo tudi ostali pravi vzori slovstvenega delovanja. Gerki so bili jako bogati, zaradi tega tudi prevzetni, zapravljivi, mehkužni in lehkomiselni.

V onej dobi, ko se je gerška država bližala svojemu propadu, živel je modrijan Sokrat. On je bil sin necega kiporéza, ter se je učil umetelnosti svojega očeta. A vendar nij zanemarjal tudi vojaških vaj, ter se je često hrabro in pogumno bojeval za svoje domoljubno mesto Atene.

Največje veselje mu je bilo, kedar je mirno in tiho podučeval bistrournno gerško mladino, katero je neizrečno ljubil. A on mladine nij podučeval onako, kakor se to navadno godí v šolah, nego on je znal svoje mlade prijatelje z vsakoverstnimi lepimi vprašanji napeljevati na to, da so se učili spoznovati same sebe in svoje dolžnosti. „Izmej vsega človeškega znanja,“ dejal je Sokrat večkrat, „prvo je, da poznamo svoje dolžnosti.“ — Bil je Sokrat lepega značaja in neoskrunjenega življenja. Poštenje in čednost sta mu bili nad vse. Mej svoje razuzdane in prevzete somestjane je dohajal Sokrat kot najpreprostejši človek. Obleka mu je bila preprost plašč; užival je najnavadniše jedí in deržal se je načela: „Treba, da človek kolikor najmenj zahteva.“ — Sokrat je svoje telo privajal na različne težave in nadloge človeškega življenja. Njemu nij bilo težko prebdéti cele noči, a družega dne se hrabro boriti in živahno misliti, kakor da bi bil vso noč spal.

Eden njegovih zavidnežev, ki je bil jako imovit človek, ter je živel v vednem veselji in nasladnosti, rekel je necega dne Sokratu: „Mislil bi človek, da je tudi modrost v stanu človeka narediti srečnega; nū, na tebi se to ne kaže.“ — „Ajdi, da vidimo!“ odverne mu Sokrat, „sem li res tako nesrečen, kakor me ti nesrečnega misliš.“

„Misliš li ti, da mene moja preprosta hrana ne dela dosti krepkega in čverstega? Ne veš li, da hrana gre takim ljudem najbolj v slast, kateri najmenj imajo. In ako me vidiš po leti in po zimi zmirom v enej obleki, zaradi tega me ne zaničuj; kajti baš s tem uterjujem in jačim svoje telo, da more prenašati vse težave in nadloge človeškega življenja. Človeku nij mogoče zmirom v slasti in izobilji živeti, mnogokrat ga tlači tudi pomanjkanje, zato je treba, da smo oprezni, ter se ne vdamo mehkužnosti. Kaj bi storil kmet ali rokodelc, ako bi se vdal samopašnemu in nasladnemu življenju? Kedó bi deržavi več koristil, človek moje verstí, ali pa onakov človek, kakovšnega si ti misliš? Kedó bi velike težave v kervavih bojih laže prenašal? Tebi se dozdeva le tako življenje srečno, ki je polno veselja in slasti; a jaz mislim, da bi za nas ljudi bila največja sreča, ako bi ne imeli nikakovšnih potreb; čim menj človek potrebuje, tem srečnejši je.“

Svoje somestjane je Sokrat večkrat nagovarjal, da naj bodo zmerni in trezni; često jim je tudi svetoval, naj bi si včasih kako veselje utergali, ter tako same sebe zatajevali. Z zatajevanjem samega sebe človek najlaže berzdá strasti in poželjenja. Potožil mu je enkrat nek Atenec svoje težave, ki jih je moral prestati, ko je nekedaj v neki daljni kraj peš popotoval.

„Je li pa mogel tvoj rob (suženj) za taboj hoditi?“ vprašal ga je Sokrat.

„To se vé, da je,“ odgovori mestjan.

„Morda je tudi kaj nesel?“ vpraša ga dalje Sokrat?

„Nesel je precej velik in težek zveženj.“

„Bil je tedaj zeló truden,“ reče Sokrat na to. —

„Nič menj nego to!“ odgovori Atenec, „takój potlej sem ga poslal po opravku v daljno mesto.“

„Glej tedaj,“ reče Sokrat, „ti prekosiš svojega roba z verlino svojega duhá, a on tebe prekosi z verlino svojega telesa. Ti si bogat in uživaš popolno svobodo, a pri vsem tem si slab, razvajen in méhkužljiv; tvoj sluga je pa siromak, a poleg tega je zdrav in čverst. Povej mi zdaj, kateri izmej vaju je srečnejši, ti ali tvoj sluga?“

Še mnogo tacih njegovih modrih razgovorov nám je ohranila zgodovina.

„Edino, kar gotovo vem,“ dejal je večkrat, „je to, da ničesar ne vem, in s tem se razločujem od ónih ljudij, ki se mislijo modrijane; kajti tudi oni ničesar ne vedó, ali ipak mislijo, da so modri.“

Ko ga je eden njegovih prijateljev vprašal, kako bi človek prišel do tega, da bi bil pri ljudeh zmirom v časti in na dobrem glasu, odgovoril mu je Sokrat: „Ako si onakov, kakovšnega se pred svetom kažeš.“

Nij bilo torej čudo, ako je Sokrat s takimi modrimi izreki mnogo mladeničev k sebi privabil, ki ga so radi poslušali in povsod za njim hodili; tudi nij nobeno čudo, ako se je našlo dosti zavidnežev in protivnikov, ki so se mu smijali in ga čertili. Ti njegovi neprijatelji so ga tudi obdolzili, da Boga zasramuje in mladino s svojimi nauki zapeljuje. Sokrat, ki je bil takrat uže sedemdeset let star, si je mislil, da bi od njega pač ne bilo lepo, ako se bi pred sodnijo proti tako gerdim lažém z mnogimi besedami branil. Sklicoval se je na svoje življenje in obnašanje ter je rekel sodnikom, da je celih trideset let delal samo na to, da bi ljudem pripomogel k čednostim in k njihovej pravej sreči.

„Pri vsem svojem dejanji,“ reče konečno, „čutil sem se od Boga poklican, katerega voljo mnogo višje cenim, Atenci, nego li vašo.“

Te kratke Sokratove besede so sodnike jako razjezile, kajti pričakovali so vsi, da se bode Sokrat v obširnem govoru zagovarjal, ter naposled sè solzami v očeh za milost in svoje življenje prosil.

Njegove plemenite in lepe besede mu nijso nič pomagale. Z večino treh glasov je bil obsojen — k smerti.

Tudi zdaj se nij Sokrat niti z najmanjšo besedico zagovarjal; vstane in slovesno reče: „Vam, ki ste za moje življenje glasovali, serčno se zahvaljujem; a vam, ki ste me k smerti obsodili, odpuščam; veselí me, da se bodem kmalu združil z duhovi nekedanjih blagih mož. Samo to vas prosim: Kedar moji sinovi odrastejo in bi po bogastvu bolj hrepeneli nego li po lepih čednostih, svarité je, kakor sem jaz vas svaril, in ako bi si morda domišljevali, da so kaj — ker nijso nič, obdelujte in podučite je, kakor sem jaz vas podučeval.“

Njegovi nazoči prijatelji se pri teh besedah na glas jočejo in ga spremijo v ječo, kjer je preživel 30 dni.

Sè solznimi očmi so govorili njegovi prijatelji povsod o njem. Iz ljubezni do njega bi bili radi vse storili, da bi ga bili le rešili iz temne ječe. Stražnika so bili podkupili, da je ostavil ječina vrata odprta in Sokrat bi bil prav lahko pobegnil. Ali starček jim reče: „Prijatelji moji! povejte mi kraj, v katerem me ne bi smert našla?“

Žalostni odidejo njegovi prijatelji mislé si, da ga bodo drugi dan pregovorili. Ali ko se družega dne vernejo k njemu, bilo je Sokratu uže napovedano, da mora izpiti strup prej nego solnce zaide.

„Joj si ga meni!“ zavpije eden njegovih zvestih prijateljev, „ako bi ti le tako po nekrivem in po nedolžnem ne moral umreti!“

„Mar bi me ti rajše videl,“ reče Sokrat, „da bi umerl kot krivičnik in hudodelec?“

Pogovarjal se je potem Sokrat sè svojimi prijatelji še o neumerjočnosti človeške duše in o večnem življenji po smerti. Proti večeru je vzel kozarec napolnjen sè strupom, priporočil se je Bogu prosé ga, da bi se srečno ločil iz tega sveta, izpije z mirnim srcem strup iz kozarca, vleže se in ogerne s plaščem.

Ko je strup začel delovati, vprašajo ga okolostoječi njegovi prijatelji, ako morda še kaj želi, ali Sokrat ne izpregovori več nobene besedice. Britko jokaje mu zatisnejo njegovi prijatelji oči.

Glejte, s tako blagodušnostjo je umerl gerški modrijan Sokrat kot žrtva gerde zlobnosti in zavidnosti človeške 339. leta pred Kristusom. — Še le po njegovej smerti so spoznali Atenci strašno krivico, katero so bili Sokratu storili; zeló so se kesali, da so tako modrega in poštenega človeka smertnej sodbi izdali. Celo mesto Atene ogernilo se je v černo rjuho, kakor da bi vsaka hiža žalovala po blagem pokojniku. Najhujše njegove sovražnike so obsodili na smert, ostale so pa prognali iz domovine. Njemu samemu so postavili prekrasen spomenik, a njegove lepe nauke so širili po vsem svetu.

(Po „Beršjanu.“)

Kako je zima hudobna.

Štiri letne čase imamo. Trije so nam prijazni ter se nam izkušajo uljubiti vsak po svoje. Mila pomlad nam donaša lepega in dehtečega cvetja, toplo poletje nam zori rudeče črešnje, polno klasje in mnogo družega ovočja (sadja); a bogata jesen daje sladko grozdje, dobre hruške in jabolka; samo zima — oh ta je hudobna — nam neče nič prida prinesiti, nego baš zabavo nam dela. Najhujša sovražnica je človeku in živalim ter se vède, kakor bi hotela pokončati vse, kar je živega. Zato pride s tako hudim mrazom, da reke in jezera zamerznejo. Gotovo si misli, da ga nij boljšega pripomočka, delati ljudem kvaro, nego li ako se jim voda vzame; kajti dobro vé, da ne morejo biti brez vode, — a mnogo laže brez vina. Na svojo sestro — jesen je tudi strašno huda, ako ljudem podari mnogo vina; a zato tudi v takih letih tem strašneje razsaja po svetu, ter se hoče nedolžnim maščevati, ker na sestro, ki ima bajé večjo oblast nego li ona, jeze ne more izpustiti. A ljudje se za njeno jezo